

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUKLARIN YETİŞTİRİLMESİNDE ÇOCUK YURTLARINDAN ÇOCUK EVLERİNE GEÇİŞİN, ÇOCUKLARIN SOSYO-KÜLTÜREL VE PSİKOLOJİK GELİŞİMLERİNE ETKİSİ ÜZERİNE BİR ÇALIŞMA: ISPARTA ÖRNEĞİ*

Öznur YAŞAR**
Nihal DAĞDELEN***

ÖZET

Aile kültürün ve ona ilişkin değerlerin oluşturulması ve sürdürülmesi, sosyal yapının korunması ve devamlılığı konularında önemli bir role sahiptir. Aile bu rolünü, kültürü kendi içinde yaşayarak ve toplumun yeni üyeleri olan gençlere ve çocuklara aktararak yerine getirebilir. Bu nedenle, bu gençlerin ve çocukların aile ortamı içinde, sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesi sağlıklı bir toplumu var edebilmek için temel şarttır.

Ailesi yanında kalamayan çocuk ve gençlerin yetiştirilmesinde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, bugünkü adıyla Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü, çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmada korunmaya muhtaç çocukların yetiştirilmesinde yeni bir uygulama olan çocuk evleri ve bu uygulamanın çocuklar ve gençler üzerindeki sosyo-kültürel ve psikolojik etkileri üzerinde durulmuştur.

Anahtar kelimeler: Aile, Çocuk Evleri, Sosyo- Kültürel ve Psikolojik etkiler

---

* Bu makale Tübitak 2209A Nolu Proje kapsamında desteklenmiştir.

** Araştırma Görevlisi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü,
oznuryasar@sdu.edu.tr.

*** Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü.

**THE TRANSITION FROM CHILDREN’S HOMES AND
CHILDREN’S HOMES IN THE UPBRINGING OF
CHILDREN IN NEED OF PROTECTION,
SOCIO-CULTURAL AND PSYCHOLOGICAL
DEVELOPMENT OF CHILDREN, A STUDY ON THE
EFFECT OF: AN EXAMPLE OF ISPARTA**

ABSTRACT

Family plays an important role in maintaining the values of culture and its maintenance. Family, the role of teaching children continue. Therefore, the children are needed to be good.

Children and young people in a family with the sosyal hizmetler and çocuk esirgeme kurumu is working to train. One of these studies, children’s houses. We also focus on this instituon. In particular, examine the socio-cultural and psychological.

Key words: *Family, Children houses, The socio-cultural and psychological effects*

GİRİŞ

Toplumların sağlıklı bir şekilde var olabilmesi için çocuk ve genç nüfusun yetiştirilmesi oldukça önemli bir konudur. Çocukların sağlıklı gelişimi ancak mutlu olarak yaşayabilecekleri şiddetten uzak bir aile yanında mümkün olabilir. Ancak aile ortamı içerisinde yetişme imkânı olmayan korunmaya muhtaç çocukların gelişim süreçlerinde bir takım sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunları gidermek adına Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuştur. Bu kurum çok sayıda çocuğun bir çatı altında toplandığı toplu bakım modeli olarak kabul edilebilir. SHÇEK çocukların gelişimi için uzman personelleriyle birlikte birçok çalışma yürütmektedir. Ancak yurt ortamının kalabalık olması ve çocuklar ile yeterli düzeyde ilgilenilememesi çocuklar üzerinde olumsuz etkilenmelere yol açmaktadır.

Yurtlara alternatif olarak az sayıda çocuğun daha iyi şartlarda barınması ve yetiştirilmesi için çocuk evleri uygulaması başlatılmıştır. Çocuk evleri çocukların toplu yaşamın getirdiği olumsuzlukları yaşamadan yetişebilecekleri adeta aile ortamına benzer yapılardır.

Türkiye’de korunmaya muhtaç çocuklar 1983 yılından itibaren Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde barındırılmaktadır. 2000 yılından itibaren ise alternatif olarak çocuk evleri uygulaması başlatılmıştır. İlki

Ankara’da açılan evler, bugün Türkiye’nin birçok kentinde bulunmaktadır (Salim, 2011: 95).

Ülkemizin gelişmekte olan yapısı ve artan genç nüfusa paralel olarak korunmaya muhtaç çocukların sayısı artış göstermiştir. Bu artış sosyal hizmetlerde daha yoğun bir çalışmayı zorunlu kılmıştır. Sosyal hizmet kurumları toplum ihtiyaçları doğrultusunda sorunlu alanlardaki eksiklerin giderilmesi düşüncesine sahiptir. Kurumun temel amacı fırsat eşitsizliğinden doğan sorunların önlenmesidir. Çocuk evlerinin amacı da korunmaya muhtaç çocukların içinde buldukları bu dezavantajlı durumu ortadan kaldırmaya yöneliktir.

Bu çalışmadaki temel amaç çocuk evlerinin kurulma amaçlarını ne ölçüde gerçekleştirebildiği hakkında sosyolojik bir perspektifle sistematik anlamda analiz yapmaktır.

Bu bilgiler ışığında uygulamanın sosyo-kültürel ve psikolojik gelişime etkilerini belirlemeyi ayrıca var ise kurumların eksik yönlerini tespit etmeyi amaçladık. Yurtlardan evlere geçişin tatmin edici düzeyde olumlu nitelik kazandırıp kazandırmadığının belirlenmesi, kurumun eksik görülen yönleriyle ilgili yapılacak iyileştirmelere ışık tutması da amaçlar arasındadır. Çalışmamızda nitel araştırma teknikleri kullanarak yeterli bilimsel bilgi elde edilmeye çalışılmış ve bu bilgiler ışığında gerekli değerlendirmeler yapılmıştır.

Araştırmamızın evrenini Isparta ilindeki Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlüğüne Bağlı iki çocuk yurdu ve 21 çocuk evi oluşturmaktadır. Çocuk evleri uygulamasının henüz yeni bir uygulama olması sebebiyle çalışmamıza başladığımız günden bu yana evlerin sayısında ciddi bir artış meydana gelmiştir. Çalışmamızın başlangıcında Isparta genelinde 13 olan çocuk evleri sayısı bugün 21’e ulaşmıştır. Buna paralel olarak da yurtlardaki çocuk sayısı düşmüştür. Halen yurtlarda olan çocukların ise rehabilitasyon ve tedavileri sürmekte onlar için en uygun vakitte yerleştirilmeleri planlanmaktadır.

Örneklelimizi oluşturan gençlerin yurtlarına ve evlerine tek tek gidilmiş anket soruları yüz yüze görüşme tekniğiyle cevaplanmıştır. Çalışma kapsamında 70 anket doldurulmuş, verileri analiz edilmeye çalışılmıştır. Örneklelimizin büyüklüğünü belirlerken yurtlarda kalan çocukların sayılarının azalmış olduğu dikkate alınmıştır. Yurt ve evlerin örneklem içindeki ağırlığına göre yapılan hesaplamalarda, örneklemin yurt grubundan seçilen kısmı yeterli bulunmamış ve yurt çocuklarının tamamı ile görüşülmüştür. Elde edilen verilerin tablolar ile analizi aşağıda yapılmaya çalışılmıştır.

Teorik olarak; Biz bu çalışmamızda Çocuk Evleri modelinin detaylı bir profilini çizmeye ve mevcut durumun sağladığı olumlu ve olumsuz koşulları tespit etmeye yöneldik. Çocuk Evlerinin kurum bakımına kıyasla çocukların, zihinsel gelişimi, ruh sağlığı, depresyon ve kaygı düzeyleri, sanatsal ve kültürel gelişimleri, çevresel koşulların çocuklar üzerindeki etkisi, çocukların cinsiyet rollerini algılamaları gibi alanlarda daha üst bir model olup olmadığını incelemeye çalıştık.

Araştırmanın amacı, Türkiye’de korunmaya muhtaç çocukların yetiştirilmesinde kurum bakımı modelinden aile ortamına benzer yapıdaki çocuk evleri uygulamasına geçişin çocukların sosyo-kültürel ve psikolojik gelişimleri üzerindeki etkilerinin incelenmesidir. Bu anlamda SHÇEK’in çocuk evleri uygulamasının olumlu etkisi olup olmadığını tespit etmek amaçlanmıştır. Çocuk evleri hizmetini Isparta örneğinde ele alarak bu hizmetin algılanması ve uygulanması esnasında oluşan sorunları belirlemek amaçlarımız arasındadır. Bu alanda yapılacak farklı çalışmalar için bilimsel veri oluşturmak istenmiştir. Çocuk evleri uygulaması teoride toplu bakımın getirdiği dezavantajları ortadan kaldıracak bir bakım modelidir. Bu araştırmayla uygulamanın pratik boyutunun teorik amaçlarına ne derece uygunluk gösterdiğini tespit edilmeye çalışılacaktır.

Araştırmanın Hipotezi ve Alt Hipotezleri;

Hipotez: Korunmaya muhtaç çocukların toplu bakım modelinde kalanlar ile çocuk evlerinde kalanlar arasında gelişimsel düzey açısından anlamlı farklılık vardır.

Alt hipotez; Ev bakımında olan çocukların, toplu bakım modellerindekilere kıyasla depresyon, kaygı düzeyleri daha düşük, psikolojik durumları daha iyi midir?

Alt hipotez; Ev bakımında olan çocuklarla ilgilenilme düzeyi daha yüksek olduğu için başarı seviyeleri daha yüksek midir?

Alt hipotez; Ev bakımında olan çocukların, toplu bakım modellerindekilere kıyasla sosyal ilişkilerinin niteliği konusunda anlamlı bir farklılık var mıdır?

Çalışmamızın önemi bu uygulamanın, Türkiye’de korunmaya muhtaç çocuklar alanında yeni sayılabilecek bir uygulama olmasıdır. Çocuk yuvaları, yetimhaneler üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Ancak bu alanda yeterli çalışma bulunmamaktadır. Korunmaya muhtaç çocuklar olgusu dikkatimizi çeken ve gelişmelerini detaylı incelemeyi gerekli kılan bir konudur. Bu çalışma ile literatürdeki eksikliğe bir katkı olması amaçlanmaktadır.

Ayrıca araştırma sonucunda bu yeni modelin amaçlarına ne ölçüde

ulaştığının eleştirisi yapılacağı için çalışmanın modele ayna tutacağını ve uygulanabilecek yeni modeller için fikir üreteceği düşünülmektedir. Böylece toplumun istenen düzeyde iyileştirilememiş bu alanında yol göstermesi bakımından yapılması planlanan çalışmanın önemi bir konuya değinecek olması sebebiyle bundan sonra konuya dair yapılacak araştırmalar içinde önemli bir kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

ÇOCUĞUN PSİKO-SOSYAL GELİŞİMİNDE AİLENİN ROLÜ

Aile en küçük toplumsal kurum olarak tanımlanır. Anne-baba ve çocuklardan oluşan bu kuruluşun, birçok işlevi vardır (Yılmaz, 2005: 11). Ailenin işlevlerinde önemli değişimler yaşanmıştır ve hala yaşanmaktadır. Başlarda ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel tüm toplumsal görevleri yerine getiren aile, zaman içerisinde ekonomik üretimden ayrılmış, otorite bir siyasal erk olarak ailenin dışında belirginleşmiş, dini temsil özel türde yetmişmiş din adamlarına geçmiştir. Böylece aile neslin devamını, eşlerin ve çocukların psikolojik tatminini sağlayan bir kuruma dönüşmüştür (Canatan-Yıldırım, 2011: 85).

Aile tiplerine göre bu işlevlerden bazılarının işlerliğini kaybettiği söylenebilir. Çünkü toplumsal yapıda meydana gelen değişimler, genellikle aileyi etkiler. Bu etki iki yönde olur. Bunlardan birincisi, aile dışında yeni bir takım kurumların oluşması ve ailenin bazı görevlerini üstlenmesiyle görevlerin farklılaşmasına neden olmuştur. İkincisi, toplumsal sorunlar ailenin iç dinamiğini etkileyerek aile içi problemlere yol açmıştır. Bununla birlikte her aile tipinin, ailenin temel işlevleri olan biyolojik, psikolojik ve ekonomik nitelikteki görevleri sürdürdüğü unutulmamalıdır. Çünkü ailenin biyolojik ve psikolojik görevleri aile dışında gelişen yeni bir takım kurumlar tarafından yerine getirilmektedir. Ailenin sürekliliğinin sağlanması ve varlığının korunması, duygusal ilişkilerin sağlıklı bir biçimde kurulması ve sosyalleşme sürecinin dengeli bir biçimde gerçekleşmesi konularında henüz geçerli bir çözüm bulunabilmiş değildir (Gökçe, 1996:157).

Toplumsal bir varlık olan insan hayatını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmek için belli bir eğitimden geçmek zorundadır. Bu eğitim süreci, bir taraftan insanın toplumsallaşmasını sağlarken, diğer taraftan da toplumsal hayata uyum sağlamasını temin edecek kimi bilgileri, değerleri ve davranış örüntülerini edinmesini sağlar. Bu sürecin ilk başladığı yer ailedir. Bu süreçte başta çocuklar olmak üzere bütün aile bireyleri topluma uyumlarını kolaylaştıracak bilgi, görgü, beceri ve benzeri değerlerle donatılırlar (Nirun, 1994: 69).

Aile yoğun bir duygusal alışverişin gerçekleştiği bir ortamdır. Onun içindir ki aile, aile bireylerinin her birine yeterli psikolojik tatmin sağlamak gibi bir işleve sahiptir. Aile üyelerinin yeterli psikolojik tatmine ulaşmaları, anne, baba ve çocuklar arasındaki duygusal ilişkiye ve bu ilişkinin yoğunluğuna bağlıdır. Ailenin kendi üyelerine sağladığı psikolojik tatmin, aile üyelerinin yalnızlık hissinden kurtulmaları ve moral yönünden güçlenmesine sebep olur. Bu yüzden ki, ailenin psikolojik işlevi modern toplumlarda, diğer bütün işlevlerinden daha önemli bir hale gelerek ön plana çıkmıştır (Canatan-Yıldırım, 2011: 86). Ailenin bu işlevlerinin en büyük etkisi ve desteği şüphesiz çocuklar üzerindedir.

Çocuklar, yaratıcı toplumsal öğedirler. Kendi yegâne çocuk kültürlerini üretirler, yapılandırırılar. Yetişkin dünyasının üretimine katkıda bulunurlar. Antropolojide çocukluğu kendi adına inceleyen Margaret Mead (1930), çocuk gelişiminde kültürel etkinin araştırılmasına öncülük etmiştir. Çocukları toplumsallaşmanın edilgen nesnelere olmayıp kendi dünyaları olduğunu da vurgulamıştır. Çocukluk yapısal bir biçimdir. Toplumsal olarak yapılandırılmıştır. Yani, toplumun bir parçası ya da bir kategoridirler. (Toplumsal sınıf, yaş grupları gibi) Bu anlamda çocuklar, çocukluklarının bir üyesidirler. Çocukluk, geçici bir dönemdir. Toplumsal etkileşme kişiler ve gruplar arasında buna katılanların davranışını değiştiren herhangi bir ilişkiye verilen isimdir. Çocuk toplumsal etkileşim yoluyla grubun kültürünü kazanır. Herhangi bir toplumsal etkileşme, davranışları eğitimcinin istediği yönde değiştirdiği takdirde eğitimin bir parçası olabilir. İnsanlar içinde buldukları duruma uyarlar. Böylece çağdaş eğitimin geniş bir parçası, içinde öğrenimin yer aldığı uygun durumların düzenlenmesinden oluşur. Bu durumda öğrenenler kendi kendilerine ve diğerlerine öğrettikleri sürece bir bakıma aynı zamanda öğretmendirler (Tezcan, 2005: 7-10).

Aile bireyleri toplumsallaşma süreci sayesinde güçlenir, gelişir ve daha yüksek sosyal statüler elde etmek için kendilerinin hangi yetenekleri kazanmaları ve geliştirmeleri gerektiğini öğrenir. Aynı zamanda bunları nasıl kullanacağını, öğrenir (Nirun, 1994: 69).

Ailenin çocuk üzerindeki etkisi çoğu kez doğumdan sonra başlar. Ailenin o çocuğa karşı istekli ya da isteksiz oluşu, gerek ruhsal-kültürel, gerekse toplumsal- ekonomik yönden çocuğun gelişimine hazır olup olmadığı, çocuktan beklentileri, o çocuğun yaşantısını, ilk izlenimini ve çevresi ile duygusal iletişimini önemli ölçüde etkileyecektir (Yılmaz, 2005: 11).

Çocuğun kişiliğinin tam ve uyumlu gelişmesi için, sevgi ve anlayışa gereksinimi olduğu, çocuğun anne ve babasının himaye ve sorumluluğu altında maddi ve manevi güvenlik içinde büyümesi gerektiği Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi'nde belirtilmektedir.

Ailesiyle olan iletişim çocuğun dünyasında büyük önem taşır. Anne baba ve çocuk üçgeninde, tarafların duygu ve düşüncelerini birbirlerine aktarmaları ve başarılı bir diyalog kurabilmeleri halinde sorunlarına çözüm bulmaları mümkündür (Yılmaz, 2005: 11).

Annenin çocukla olan ilişkisinin en önemli evresi, doğumdan hemen önce başlayıp, doğumdan sonraki aylarda süregelen ilişkidir. Burada annenin başta eşinin desteği olmak üzere toplumca destek ve yardıma ihtiyacı vardır. Temel güven duygusunun oluşunda annenin dengeli ve kararlı tutumu çok önemlidir (Yavuzer, 2005: 13-15).

Aile ilişkilerinin temelini, anne ve babanın birbirine karşı tutumu oluşturur. Gergin ve sürtüşmeli bir karı- koca ilişkisi, çocuklar için güvensiz ve tedirgin bir ortam yaratır. Anne ve babanın birbirlerine kötü davranışları çocukları derinden etkiler. Ya tepki gösterip araya girmeye kalkarlar, ya da korkup bir köşeye sinerler. Bu durumda çocukların dışı vuramadıkları en önemli duyguları, ana-babanın ayrılmasıyla kendilerinin ortada kalacağı duygusudur. Ayrıca kavgalara kendilerinin neden olduğu duygusuna kapılırlar. Kavgaya sebep olarak çocuk gösterilirse bu durumda çocukta eziklik, kırgınlık, kendisinin kötü olduğu duygusu yerleşir. Bu tedirginlik ve suçlamaların sonucu olarak daha yaramaz ve hırçın olurlar (Yıldırım, 2005: 22).

Disiplinin yalnız çocuklarla ilgili değildir. Çünkü iyi bir disiplin sisteminin temelini kendini kontrol edebilen yetişkinler oluşturur. Disiplinde birinci amaç çocuğu istediğiniz kalıba sokacak şekilde disiplin altına almak değil, ona kendi kendine disipline etmeyi öğretmek olmalıdır. Güçlü bir benlik saygısı disiplinin temelini oluşturur. Özgüveni zayıf çocuk kendini korumak için disiplinsiz davranır. Sevilen ve kişiliğine saygı duyulan çocuk ise, başkalarını sever ve onlara saygı duyar. Disiplin sevgi temeli üzerine inşa edilmelidir. Yapıcı bir yaklaşımla çocuğa kabul ve güvenlik sağlamak, onu neyin incittiğini, kızdırdığını ya da utandırdığını belirlemek önemlidir. Ayrıca çocuğa duyguları ifade etmede örnek olmak çok önemlidir. Çünkü duygular sevgi, anlayış, onaylanma gibi gereksinimlerin varlığına dikkat çekmek için ortaya çıkarlar (Kuzucu, 2008: 19).

SOSYAL HİZMETLER VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU

Sosyal hizmetler, kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesini amaçlar. Ayrıca insanların ihtiyaçlarının karşılanmasını, sosyal sorunlarının önlenmesini ve çözümlenmesini, hayat

standartlarının iyileştirilmesini ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütününe ifade eder (Balo, 2009:143).

Türkiye Osmanlı Devletinden köklü bir sosyal, siyasal ve kültürel mirası devralmıştır. Osmanlı ve hatta Selçuklu devlet geleneği ve yönetim anlayışının, bugünkü siyasal sosyal ve kültürel yapı içinde izlerini görmek mümkün olduğu gibi, bugün var olan bazı kurumlarında bu dönemlerin eseri olduğu açıktır. Sonraki dönemde Tanzimat ile başlayan modernleşme çabaları devletin yapısını buna bağlı olarak fonksiyonlarını da dönüşüme uğratmıştır. Cumhuriyetin kurulmasıyla birlikte modern batı her konu da olduğu gibi sosyal hizmet konularında da örnek alınmaya başlanmıştır. Ancak gerek dönemin sosyo-ekonomik şartları gerekse eski uygulamaların etkilerinin devam ediyor olması dolayısıyla, istenilen düzeyde bir dönüşüm sağlanamamıştır (Sarıkaya, 2011: 14-20).

15 Haziran 1921 tarihinde Büyük Millet Meclisi Sosyal yardım komisyonu oluşturulmuştur. 1921 yılında Ankara’ da Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu (Himayei Etfal Cemiyeti) Atatürk tarafından kurulmuştur. Bu kurumun direkt varlığı 24.05.1983 tarih ve 2828 sayılı kanunla sona ermiştir. Kurumun genel merkezi, taşra teşkilatları kuruluş ve işletmeleri, döner sermayeleri, tüm taşınır ve taşınmaz malları, alacak ve borçları SHÇEK’ na geçmiştir.. 1930 yılında 1530 sayılı Belediyeler kanununun kabul edilmesiyle, belediyelere sosyal hizmetlerle ilgili bir takım görevler verilmiştir (Özdemir, 2002: 11-12).

Cumhuriyet dönemi sosyal politikalarını ve kurumlarını tarihsel toplumsal anlamı içinde ele almak gerekir. 1936’ ya kadar olan dönemde Türkiye sosyal politika bakımından yavaş sayılabilecek bir gelişme göstermiştir. Bunun nedenleri olarak siyasal rejimin demokrasiye henüz tam olarak ulaşamamış bulunması, ekonominin tarımsal niteliğini sürdürmesi ve sanayinin cılız kalmasıdır. Tüm bunlara bağlı olarak bilinçli bir işçi sınıfının bulunmaması ve 1929 dünya ekonomik bunalımı neden olarak gösterilebilir (Sarıkaya 2011: 14).

1957 yılında 6872 sayılı muhtaç çocuklar hakkında kanun kabul edilmiştir. 1963 yılında da 225 sayılı kanun ile Sağlık ve sosyal yardım bakanlığı merkez teşkilatı bünyesinde Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1 Temmuz 1976 tarih ve 2022 sayılı kanun ile ihtiyaç sahibi yaşlı ve özürlü vatandaşlara parasal sosyal yardımlar sağlanabilmesi imkânı getirilmiştir. Bu kanun Maliye ve Gümrük Bakanlığı, Emekli Sandığı Yaşlılar Sosyal Güvenlik Dairesi Başkanlığı tarafından yürütülmekteydi. 1977’de 2090 sayılı “Tabi Afetlerde Zarar Gören Çiftçilere Yapılacak Yardım Hakkında Kanun.” kabul edilmiştir. 24.05.1983 tarihinde kabul edilen 2828 sayılı kanunla birlikte, 1957’de kabul edilen Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun yürürlükten kaldırılmış ve Sosyal Hizmetler Genel

Müdürlüğü' nün faaliyet süresi sona ermiştir. 2828 sayılı kanunun 4. maddesinde belirtilen sosyal hizmetlerin genel esasları çerçevesinde görevlerini yerine getirmek üzere Başbakanlığa bağlı kamu tüzelkişiliğine sahip katma bütçeli Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü kurulmuştur. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün merkez teşkilatı Ankara olup, kurumun taşra teşkilatı da bulunmaktadır (Balo 2009:144).

GÜNÜMÜZDE TÜRKİYE'DE SOSYAL HİZMET ÇALIŞMALARI

Tarihsel gelişim ve evrensel birikim göz önüne alındığında sosyal hizmetin “insan”, “toplum”, “değişme”, “gelişme” konuları üzerinde odaklandığı görülmektedir. Sosyal hizmetin kavramsal yapısı, bu odaklara ilişkin bütünlüğü ve çok yönlülüğü içermektedir. İnsan ve toplumun değişmesine ilişkin temel sorunları belirleme, açıklama ve çözme çabası, sosyal bilimlerin alanında kendine özgü bir bilim dalı ve mesleği ortaya çıkarmaktadır (Karataş-İl 2002: 10). Toplumun en küçük birimi olan ve toplumsal değişimin çıkış noktasını oluşturan aile de bu bağlamda sosyal hizmetlerin yöneldiği odak noktadır.

Anayasanın 41. Maddesine göre: “*Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devletler ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar*” (Balo, 2009: 61).

1982 Anayasası “*Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar*”(Madde 60) hükmü ile sosyal hizmetlerin uygulanmasının bir devlet görevi olduğunu ortaya koyar. Ayrıca Anayasa “*Devlet harp ve vazife şehitlerinin dul ve yetimleriyle, malul ve gazileri korur ve toplumda kendilerine yaraşır bir hayat seviyesi sağlar. Devlet, sakatların korunmalarını ve toplum hayatına intibaklarını sağlayıcı tedbirleri alır. Yaşlılar devletçe korunur. Yaşlılara devlet yardımıyla sağlanacak hak ve kolaylıklar kanunla düzenlenir. Devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar ve kurdurur.*”(Madde 61) hükmü ile devletin sosyal hizmet anlayışının kapsamına ilişkin bilgi verir.

Ayrıca 2828 sayılı kanun uyarınca *korunmaya muhtaç çocuklar, özürlüler, bakıma muhtaç özürlüler, muhtaç yaşlılar koruma kapsamında bulunmaktadır* (Balo,2009: 62). Korunma kapsamında bulunan ihtiyaç sahiplerine, Kızılay, Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu, Türk hava kurumu,

Türkiye yardım sevenler derneği, çalışma bakanlığı, sosyal hizmetler enstitüsü, sosyal hizmetler akademisi, sosyal hizmetler genel müdürlüğü, aile ve sosyal politikalar bakanlığı (sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu) sosyal yardımlaşma ve dayanışma genel müdürlüğü hizmet verilmektedir (Sarıkaya, 2011: 14-18).

Bu kurumların yanı sıra doğrudan ve dolaylı olarak sosyal hizmet alanında faaliyet gösteren veya faaliyetleri bu alana etki eden birçok kamu kurumu da bulunmaktadır. Bu bağlamda gerek dünyada gerekse ülkemizde birçok sosyal hizmet faaliyeti üçüncü sektör olarak ifade edilen STK'lar gerçekleştirilmektedir. Gönüllü olarak kurulan bu kurumlar, sosyal sorunlara odaklı bir yönetim yaklaşımı benimsemekte ve sürdürülebilir çözümler aramaktadır. Özellikle son yıllarda bu kurumlarda gözle görülür bir artış yaşanmakta bu da sosyal hizmet faaliyetinin kalitesinde gelişmelere yol açmaktadır (Sarıkaya, 2011: 19).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın günümüzde yürütmeye çalıştığı görevler şunlardır.

a) Sosyal yardım ve hizmetlerle ilgili esasları, sosyal hizmetler politikası ve hedeflerine uygun olarak tespit etmek.

b) Öncelikle çocuğun aile içinde yetiştirilmesi ve desteklenmesi için aileyi eğitim, danışmanlık ve sosyal yardımlarla güçlendirmek.

c) Çalışan ana baba ile yurt dışındaki işçilerin çocuklarının bakımını ve korunmasını sağlamak amacıyla imkânları ölçüsünde gündüzlü veya yatılı kuruluşlar kurmak ve işletmek.

d) Yoksulluk içinde olup ta temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük düzeyde dahi sürdürmekte güçlük çeken kişi ve ailelere kaynakların yeterliliği ölçüsünde ayni ve nakdi yardımlarda bulunmak amacıyla gerekli hizmet ve programları geliştirmek ve uygulamak.

e) Kurum görevlerinin yerine getirilmesinde yardımcı olmak amacıyla halkın gönüllü katılımını sağlamak ve organize etmek.

f) Dernek ve vakıfların sosyal hizmetler alanındaki faaliyetlerini yönlendirmek, bunların bütçelerinde sosyal hizmetlere ayırdıkları payların yerinde ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamak amacıyla görüş ve tavsiyelerde bulunmak.

g) Kuruma bağlı olanlar dışında kurulacak sosyal hizmet kuruluşlarının, özel eğitim ve rehabilitasyon hizmeti verenler hariç olmak üzere açılış iznine, her türlü standartlarına ve işleyişlerine ilişkin esasları, varsa ücret tarifelerini tespit etmek, onaylamak, denetimini yapmak ve bu esaslara uymayanların faaliyetlerini durdurmak.

h) sosyal yardım ve hizmetlerle ilgili alanlarda araştırma yayın ve tanıtma faaliyetlerinde bulunmak.

ı) Hizmet için gerekli personeli bu hizmete elverişli kişiler arasından seçmek, yetiştirmek, çalışma esaslarını ve sorumluluklarını belirlemek ve ilgili alanda görevlendirmek;

j) Toplumun değişen ihtiyaçlarına göre özürsüzlüler ve diğer sosyal hizmet alanlarında, kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek, bunun için uygun gördüğü sosyal hizmet kuruluşlarını genel esaslar çerçevesinde kurmak ve işletmek.

k) Ailenin bütünlüğünü korumak, parçalanmış ailelerin korunmaya, yardıma ve bakıma muhtaç fertleriyle çocuklarına her türlü maddi, manevi ve sosyal destek sağlamak; bu amaçla gerekli planlamaları yapmak, eğitim faaliyetlerinde bulunmak.

l) Doğal afetler nedeniyle ortaya çıkabilecek sorunların çözümüne yönelik sosyal hizmetleri önceden planlamak, afetzedelerin ivedi gereksinimlerini karşılamaya ve afet sonrası sorunlarını çözümlenmeye yönelik geçici veya sürekli hizmetleri yerine getirmek, afetle bağlantılı göçler ve göçmenlerle ilgili her türlü sosyal hizmeti gerçekleştirmek (Balo, 2009:124-126).

Bu esasları yerine getirirken sosyal hizmet çalışanlarının meslek etiği ilkeleri çerçevesinde, mesleğin gereğini yerine getirme ve mesleğin itibarını koruma sorumluluğu bulunmaktadır. Sosyal hizmet mesleği ön yargısız kişisel çıkar ve kaygılardan uzak, objektif tutum içinde, evrensel insani değerlere saygı içinde olunmasını gerektirmektedir. Ancak her alanda olduğu gibi sosyal hizmet mesleğini de ilgilendiren çeşitli etik sorunlarla karşılaşmak mümkündür. Bu sorunların çözümüne yönelik olarak sosyal hizmet kurumlarında etik kurallar oluşturularak etik kültürün yerleşmesine yönelik çabalar desteklenmelidir. Sosyal hizmet eylemlerinin başarılı olmasında etik duyarlılığı artırmak çalışanların karşı karşıya kaldıkları çelişkili durumlarda sağlıklı bir değerlendirme yaparak isabetli karar verilmesini sağlamak için sosyal hizmet kurumlarında etik kültürü yerleştirmek önemli olmaktadır. Sosyal hizmet kurumlarında etik kültürün oluşturulması, kurum yöneticilerine karşılaşılabilecek sorunları çözüme kolaylık sağlarken toplumsal beklentilere uyumlu bir yönetim anlayışına da imkân sağlamaktadır (Sarıkaya 2011:161).

KORUNMAYA MUHTAÇ ÇOCUK VE GENÇLERE YÖNELİK HİZMETLER

Kurum Bakımı

Ülkemizde son birkaç yıla kadar korunmaya muhtaç çocukların ihtiyaç duyduğu hizmetler ağırlıklı olarak kurum bakımı modeliyle verilmeye çalışılmıştır. Ancak kurum bakımının hem ekonomik maliyetinin

yüksek olması, hem de hizmet alan çocuk ve gençlerdeki psiko-sosyal yoksunluklara sebep olması tercih edilmemesini sağlamıştır. Çünkü Çocuklar kurum bakımında birebir ilişki kurabilecekleri, örnek alabileceği ana-baba modellerinden yoksundurlar. Ülkemizde uygulanan başlıca kurum bakımı modelleri çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarıdır.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu 3.maddesinde çocuk yuvalarını, 0-12 yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla, gerektiğinde 12 yaşını dolduran kız çocuklarının, bedensel, eğitsel, psiko-sosyal gelişmelerini, sağlıklı bir kişilik veya iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşları olarak tanımlamaktadır.

2006 yılında SHÇEK'e bağlı 107 çocuk yuvasında yaklaşık 9670 korunması gereken çocuğa, 2007 yılında 9800 civarında çocuğa, 2008 yılında toplam 103 çocuk yuvası 10218 çocuğa ve 2009 yılında SHÇEK tarafından 10203 çocuğa hizmet verilmiştir. Yetiştirme yurtları da kurum bakımı hizmetlerinin ilk yöntemlerinden olmuştur. Daha önceleri yetim veya öksüzler evi, kimsesiz çocuklar yurdu gibi isimler almıştır. SHÇEK Kanunu yetiştirme yurtlarını 13-18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukları korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşları olarak tanımlamaktadır (Salim, 2011: 98-99).

SHÇEK' in 2008 ve 2009 faaliyet raporlarına göre 114 yetiştirme yurdunda 10.141 çocuk bakılmıştır (SHÇEK 2008: 5). 2009 yılında ise 105 yetiştirme yurdunda 10000 çocuk koruma hizmetlerinden yararlanmıştı (SHÇEK 2009: 27).

Evlat Edinme

Evlat edinme hizmeti bir çocukla, durumu evlat edinmeye uygun bir kişi arasında hukuki bağlar sağlanarak çocuk- ebeveyn ilişkisinin kurulmasıdır (SHÇEK, 2008: 15).

SHÇEK' i çocukların aile içinde korunması politikası ile 199 yılına kadar 2716 kız, 2970 erkek toplam 5686 çocuk evlatlık verilmiştir. 2009 yılı içinde 637 çocuk için geçici bakım sözleşmesi yapılırken 389 çocuğun evlatlık işlemleri tamamlanmış ve vakalar kapatılmıştır. 2009 yılı sonu itibariyle toplamda 10417 korunmaya muhtaç çocuk evlatlık hizmetlerinden yararlandırılarak bir aile yanına yerleştirilmiştir (Salim, 2011: 93).

Koruyucu Aile

Koruyucu aile hizmeti, değişik sebeplerle öz ailesinin yanında bakılamayan çocukların, belli bir süreliğine, bakımlarını üstlenen aile ya da kişilerin yanında devlet denetiminde yetiştirilmeleri olarak tanımlanmaktadır. Dünyada korunmaya muhtaç çocuklar için en çok tercih edilen bakım şekli koruyucu aile bakımındır (SHÇEK, 2008: 15).

SHÇEK Kanunu, hakkında mahkemece koruma kararı verilen korunmaya muhtaç çocuğun, koruma hizmetini, kurumun denetimi ve gözetiminde bir koruyucu aile yanında da alabileceğini belirtmektedir. Çocuk Koruma Kanununda “Koruyucu ve Destekleyici Tedbirler” başlığı altında sıralanan “Bakım Tedbiri” izah edilirken, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin bu görevi yerine getirmesi halinde koruyucu aile hizmetinden yararlandırılabilmesine yer verilmiştir (Salim, 2009: 91).

Çocuk ve Gençlik Merkezleri

Sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu kanununun 3. Maddesinde ÇOGEM’ ler eşler arası anlaşmazlık, ihmal, hastalık, kötü alışkanlık, yoksulluk terk ve benzeri nedenlerle sokağa düşerek sosyal tehlikelere karşı savunmasız kalan veya sokakta çalışan çocuk ve gençlerin geçici süre ile rehabilitasyonlarını ve topluma yeniden kazandırılmalarını sağlamak amacıyla kurulan yatılı ve gündüzlü sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Çocuk Evleri

Çocuk evleri yönetmeliğinde çocuk evleri; her ilin sosyal kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye en uygun bölgelerinde, tercihen okul ve hastanelere yakın apartman dairesi ve ya müstakil dairelerde, çocukların korunması hizmetlerini veren evlerin genel adıdır (Çocuk Evleri Yönetmeliği: 2008)

Türkiye genelinde ilk olarak 2006 yılında açılmaya başlayan çocuk evlerinden, yılın sonuna kadar 31 adet açılmıştır. 2007 yılının sonuna kadar 0-12 yaş grubundaki korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik 49, 13-18 yaş grubunda olanlara yönelik 15 çocuk evi sayısına ulaşılmıştır. 2008 yılında modelin en uygun modellerden biri olduğu kanısı ve gözlemleri doğrultusunda çocuk evlerinin sayısında ciddi yükseliş olmuştur. Toplam çocuk evlerinin sayısı 76 ya bakılan çocuk sayısı ise yaklaşık 550 ye ulaşmıştır. 2009 yılı sonu itibariyle yaklaşık 160 çocuk evi ve 1000 korunması gereken çocuğa hizmet sunulmuştur (Salim, 2009: 101).

Ayni- Nakdi Yardım Hizmetleri

Çocuğun aile yanında korunması politikalarından biride ailenin sosyal yardımlarla desteklenerek çocuğun aile yanında kalmasını sağlamaktır. SHÇEK mevcut kaynaklar ve imkânlar dâhilinde bu hizmeti

yerine getirmeyi, gerekli programları geliştirmek ve uygulamayı asli görevlerinden biri saymıştır. Bunu da SHÇEK Kanunu'nda belirtmiştir.

Temel gereksinimlerini karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük düzeyde dahi sürdürmekte güçlük çeken kişi ve aileler 28.09.1986 tarihinde yürürlüğe giren, zamanla bazı maddeleri değiştirilen “Aynı Nakdi Yardım Yönetmeliği” hükümleri çerçevesinde sosyal yardım hizmetleri yürütülmektedir. Yönetmeliğe göre sosyal yardım yoksulluğu içinde olup da temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ve yaşamlarını en düşük seviyede dahi sürdürmekte güçlük çeken kişilere ve ailelere kaynakların yeterliliği ölçüsünde yapılan aynı ve nakdi yardımları kapsamaktadır (Kurnaz, 2009: 81).

KURUM BAKIMININ PSİKO-SOSYAL GELİŞİME ETKİSİ

Ana ve baba çocuğu olanaklarına göre eğitirler ve onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal gelişimini sağlar ve korurlar. Çocuğa, özellikle bedensel ve zihinsel özürlü olanlara, yetenek ve eğilimlerine uygun düşecek ölçüde genel ve mesleki bir eğitim sağlarlar (Balo, 2009: 65).

Aileden özellikle anneden mahrum olma çeşitli düzeylerde davranış bozukluklarının nedenidir. Örneğin ‘kısmi mahrumiyet’ beraberinde endişe, aşırı sevgi gereksinimi, güçlü bir intikam duygusu ve bunlardan doğan suçluluk davranışı bunalımını getirebilir. İç dünyasındaki zorlukları, bu tür tepkilerle yanıtlayan çocuğun sinir sisteminde bozukluklar davranış ve karakter yapısında bozukluklar olabilir. Dr. Spitz bu konuda yaptığı çalışmalar sonucu çocuğun yaşamından annenin çekilmesi halinde, gelişmede gecikme gerileme duraklamaların görüldüğünü kanıtlamıştır (Yavuzer 2005: 17-18).

Bu nedenle çocuklar için her zaman en ideal yaşama şekli aileleri ile birlikte yaşama modelidir. Yapılan araştırmalar ilişki yetersizliğinden gelen yoksunluk ile ilgili olarak, kurum bakımında olan çocuklarda üç safhadan oluşan bir davranış bozukluğuna işaret eder. Bunlar a) Sebepsiz yere ağlama, bağırma safhası b) Kilo kaybı ve gelişmenin durması safhası c) Çekilme ve ilişki reddi safhasıdır (Yavuzer, 2005: 17-18).

Bugün SHÇEK’ inde çok önemsedığı yaklaşım aile yanına yerleştirmedir. Sokaktan gelen çocukların aile yanına yerleştirilmeleri için özen gösterilmektedir. Ancak sadece aile yanına yerleştirme yeterli değildir. Mutlaka aile koşullarının incelenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla herhangi bir yeniden birleşmenin istikralı olabilmesi için her iki tarafta da değişiklikler olması gerekir. Bu da söz gelimi aile ilişkilerini güçlendirmek için yeni beceriler kazandıracak, daha iyi bir gelir, daha geniş bir mekân sağlayacak ve çocuğa topluluk içinde fırsatlar yaratacak destekler için

kaynaklar demektir. Çocuk ile ailenin bir araya gelmesi için çocuğun korunma altına alınma sebeplerinin ortadan kaldırılması gerekmektedir (Polat, 2007: 133).

ÇOCUK EVLERİ HİZMETİNDE ISPARTA ÖRNEĞİ

Araştırmamızın evreni olarak Isparta ilindeki Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğüne bağlı iki çocuk yurdu ve 21 çocuk evi oluşturmaktadır. Çocuk evleri uygulamasının henüz yeni olması sebebiyle araştırmaya başladığımız günden itibaren evlerin sayısında ciddi bir artış meydana gelmiştir. Buna karşılık yurtlardaki çocuk sayısında azalma olmuştur.

Örneklekimizi oluşturan gençlerin yurtlarına tek tek gidilmiş anket soruları yüz yüze görüşme tekniğiyle cevaplandırılmıştır. Araştırma kapsamında 70 anket doldurulmuş, veriler buna göre analiz edilmiştir. Örneklekimizin büyüklüğü belirlenirken yurtlarda kalan çocukların sayılarının azalmış olduğu dikkate alınmıştır. Elde edilen verilerin tablolar ile analizi aşağıda yapılmıştır.

Tablo 1: Cinsiyet Dağılımı

	SAYI	YÜZDE	GEÇERLİ YÜZDE	TOPLAM YÜZDE
Kadın	37	52,9	52,9	52,9
Geçerli Erkek	33	47,1	47,1	100,0
TOPLAM	70	100,0	100,0	

Tablo 1’de görüldüğü gibi, görüşülen çocuk ve gençlerin %52,9’u kadın, %47,1’i ise erkektir.

Tablo 2. Yaş Dağılımı

	SAYI	YÜZDE	GEÇERLİ YÜZDE	TOPLAM YÜZDE
2005-2003(8-10)	9	12,9	12,9	12,9
2002-2000(11-13)	13	18,6	18,6	31,4
Geçerli 1999-1998(14-15)	19	27,1	27,1	58,6
1997-1995(16-18)	29	41,4	41,4	100,0
TOPLAM	70	100,0	100,0	

Tablo 2’ de görüldüğü gibi, örneklemimizin %42,4’ ü 16-18 yaş arası , %27,1’i 14-15 yaş arası gençler, %18,6’sı 11-13 yaş arası ,%12,9’unu ise 8-10 yaş arası çocuklardan oluşmaktadır.

Tablo 3: Doğum Yeri Dağılımı

	SAYI	YÜZDE	GEÇERLİ YÜZDE	TOPLAM YÜZDE
Isparta merkez	18	25,7	26,1	26,1
Isparta ilçe	26	37,1	37,7	63,8
Antalya	5	7,1	7,2	71,0
İzmir	2	2,9	2,9	73,9
Uşak	2	2,9	2,9	76,8
Kıbrıs	1	1,4	1,4	78,3
Denizli	1	1,4	1,4	79,7
Burdur	4	5,7	5,8	85,5
Geçerli İstanbul	2	2,9	2,9	88,4
Eskişehir	1	1,4	1,4	89,9
Konya	1	1,4	1,4	91,3
Arabistan/Afganistan	2	2,9	2,9	94,2
Kırklareli	1	1,4	1,4	95,7
Kırşehir	1	1,4	1,4	97,1
Manisa	1	1,4	1,4	98,6
Samsun	1	1,4	1,4	100,0
TOPLAM	69	98,6	100,0	
CEVAPSIZ SİSTEM	1	1,4		
TOPLAM	70	100,0		

Tablo 3’e göre, %25,7’si Isparta/Merkezden, %37,1’si Isparta’nın ilçelerinden, %7,1’i Antalya il sınırlarından, %5,7’si Burdur il sınırlarından kuruma gelmiş gençlerdir. Ayrıca kurumlarda İzmir, Uşak, Kıbrıs, Denizli, İstanbul, Eskişehir, Konya, Kırşehir, Manisa, Kırklareli, Samsun illerinden gelen gençlerde bulunmaktadır. Bunun yanında örnekleme katılan 2 kişi ise mülteci gençlerdir.

Tablo 4: Şuanda nerede yaşıyorsunuz?

	SAYI	YÜZDE	GEÇERLİ YÜZDE	TOPLAM YÜZDE
geçerli Yetiştirme yurdunda	27	38,6	38,6	38,6
Çocuk evlerinde	43	61,4	61,4	100,0
TOPLAM	70	100,0	100,0	

Tablo 4 incelendiğinde, çocuk evlerinde kalanlar örneklemin %61,4'ünü, yetiştirme yurtlarında kalanlar ise %38,6'sını oluşturmaktadır.

Tablo 5: Korunma altına alışıının öncelikli sebebi nedir?

	SAYI	YÜZDE	GEÇERLİ YÜZDE	TOPLAM YÜZDE
Annem ve/veya babam öldüğü için	11	15,7	15,7	15,7
Annem ve/veya babam terk ettiği için	4	5,7	5,7	21,4
Annem ve babam boşandıkları için	41	58,6	58,6	80,0
Ailemin ekonomik yetersizliği sebebiyle	3	4,3	4,3	84,3
Üvey anne veya baba ile anlaşamama	1	1,4	1,4	85,7
Anne ya da babanın sosyal ve psikolojik yetersizliği nedeniyle	4	5,7	5,7	91,4
Cinsel istismar nedeniyle	3	4,3	4,3	95,7
Ailemden şiddet gördüğüm için	1	1,4	1,4	97,1
Mülteciyim	2	2,9	2,9	100,0
Toplam	70	100,0	100,0	

Tablo 5'de gördüğümüz gibi korunma altına alınış sebebi büyük bir çoğunlukla anne ve babanın boşanması sebebiyle gerçekleşmektedir. %58,6 lık bir payla boşanma kuruma gelmede en büyük sebep olmuştur. Bunu %15,7 ile anne ve babanın ölümü takip etmektedir. Cevapların %5,7 sini anne ve baba terk ettiği için, %5,7 sini anne ve babanın sosyal ve psikolojik yetersizliği, %4,3 ünü ailemin ekonomik yetersizliği, %4,3 ünü cinsel istismar, %1,4 ünü üvey anne veya baba ile anlaşamama, %1,4 ünü ailemden şiddet gördüğüm için seçenekleri oluşturmaktadır.

Tablo 6: Yetiştirme Yurtlarında ve Evlerde Kalan Gençlerin Ders Başarıları

		Son dönem ders notunuz kaç?					
		Zayıf	Geçer	Orta	İyi	Pekiye	Toplam
Şuanda nerede yaşıyorsunuz	Yetiştirme yurdunda	2 3,2%	4 6,3%	9 14,3%	2 3,2%	3 4,8%	20 31,7%
	Çocuk evlerinde	8 12,7%	8 12,7%	15 23,8%	11 17,5%	1 1,6%	43 68,3%
TOPLAM		10 15,9%	12 19,0%	24 38,1%	13 20,6%	4 6,3%	63 100%

Yetiştirme yurtları ve çocuk evlerindeki çocukların okul başarısı konusunda net bir ayırım yoktur. Görüşmelerde iki bakım modelinde de çocuklar ders çalışmayı sevmediklerini ifade etmiştir.

Tablo 7: Yetiştirme Yurdu ve Evde Kalan Gençlerin Mutluluk Düzeyi

		Kendinizi mutlu hissediyor musunuz?				Total
		Her zaman	Genelde	Bazen	Hiçbir zaman	
Şuanda nerede yaşıyorsunuz	Yetiştirme yurdunda	1 1,4%	10 14,5%	11 15,9%	5 7,2%	27 39,1%
	Çocuk evlerinde	11 15,9%	12 17,4%	19 27,5%	0 0,0%	42 60,9%
TOPLAM		12 17,4%	22 31,9%	30 43,5%	5 7,2%	69 100,0%

Bu bölümde yurttan kalan gençlerin %1,4 ü her zaman mutlu hissettiğini, evde kalanların ise %15,9 u her zaman mutlu hissettiğini belirtmiştir. Genelde ve bazen cevap oranları birbirine yakın iken, hiçbir zaman cevabı yurtlarda %7,2 evlerde ise %0 dır.

Tablo 8: Yetiştirme Yurdu ve Evlerde Kalan Gençlerin Endişe Düzeyi

		Kendinizi endişeli hissediyor musunuz?				Total
		Her zaman	Genelde	Bazen	Hiçbir zaman	
Şuanda nerede yaşıyorsunuz	Yetiştirme yurdunda	0 0,0%	8 11,%	11 15,7%	8 11,4%	27 38,6%
	Çocuk evlerinde	7 10,0%	5 7,1%	10 14,3%	21 30,0%	43 61,4%
TOPLAM		7 10,0%	13 18,%	21 30,0%	29 41,4%	70 100,0%

Bu soruya yurtlarda kalan çocuk ve gençlerden hiçbiri her zaman demezken evlerde kalan gençlerin %10 u her zaman demiştir. Bazen ve genelde oranları yine birbirine yakındır. Evlerde kalan çocuklar bu soruya %30 oranında hiçbir zaman cevabını vermiş, yurtlarda kalanlar ise %11,4 oranında hiçbir zaman demişlerdir.

Tablo 9: Yetiştirme Yurdu ve Evde Kalan Gençlerin Sorunlarla Baş Edebilme Durumu

		Yaşadığınız bir sorun karşısında kendinizi bunları aşabilecek güçte hissediyor musunuz?				Total
		Her zaman	Genelde	Bazen	Hiçbir zaman	
Şuanda nerede yaşıyorsunuz	Yetiştirme yurdunda	9 13,0%	6 8,7%	8 11,6%	4 5,8%	27 39,1%
	Çocuk evlerinde	14 20,3%	7 10,1%	15 21,7%	6 8,7%	42 60,9%
TOPLAM		23 33,3%	13 18,8%	23 33,3%	10 14,5%	69 100,0%

Gençlere Yaşadığınız bir sorun karşısında kendinizi bunları aşabilecek güçte hissediyor musunuz? Diye soruldu ve alınan cevaplarda evlerde kalan gençlerin %20,3 ü, yurtlarda kalanların ise %13 ü her zaman cevabını vermişlerdir.

Tablo 10: Yetiştirme Yurdu ve Evde Kalan Gençlerin Kendini Değerli Görme Durumu

		Kendinizi değerli biri olarak görüyor musunuz?				Total
		Her zaman	Genelde	Bazen	Hiçbir zaman	
Şuanda nerede yaşıyorsunuz	Yetiştirme yurdunda	7 10,1%	7 10,1%	8 11,6%	5 7,2%	27 39,%
	Çocuk evlerinde	15 21,7%	12 17,4%	10 14,5%	5 7,2%	42 60,%
TOPLAM		22 31,9%	19 27,5%	18 26,1%	10 14,5%	69 100%

Bu soruya evlerde kalan gençlerin %21,7 si yurtlarda kalan gençlerin ise %10,1 i her zaman cevabını vermiştir.

Tablo 11: Yetiştirme Yurdu ve Evde Kalan Gençlerin Sigara vb. Madde Bağımlılığı Dağılımı

		Sigara ve benzeri bir madde bağımlılığınız var mı var mı?					Total
		Sigara	Alkol	Hayır yok	Sigara ve alkol	Hepsi	
Şuanda nerede yaşıyorsunuz	Yetiştirme yurdunda	10 14,3%	1 1,4%	9 12,9%	3 4,3%	4 5,7%	27 38,6%
	Çocuk evlerinde	1 1,4%	0 0,0%	42 60,0%	0 0,0%	0 0,0%	43 61,4%
TOPLAM		11 15,%	1 1,4%	51 72,9%	3 4,3%	4 5,7%	70 100,%

Evlerde kalan gençlerin %1,4 ü sigara kullandığını belirtirken, bu oran yurtlarda %14,3 dür. Ayrıca evlerde alkol uyuşturucu madde oranı %0 iken bu oran yurtlarda sigara ve alkol kullanımını %4,3, sigara alkol ve madde kullananlar ise %5,7 dir. Alkol ve madde kullanımının büyük bir çoğunluğu kız yurdu öğrencileri tarafından gerçekleştirilmektedir.

BULGULAR VE SONUÇ

Ülkemizde korunmaya muhtaç çocukların sorunlarını gidermeye, gelişimlerini olumlu yönde desteklemeye yönelik yeni uygulamalar mevcuttur. Ancak bu çocuk ve gençlerin sorunları halen tam olarak çözülebilmemiş değildir. Ailelerin verdiği yanlış kararların bedelini çocuklar

ödemekte ve bu çocuklar küçük yaşta pek çok zorlukla kendileri baş etmek zorunda kalmaktadır.

Çalışmamızdan çıkan sonuçlar kurum bakımında olan gençlerin büyük bir çoğunluğunun anne ve babalarının hayatta olmasına rağmen kurumda yaşadıklarını ortaya koymuştur. Ayrıca korunma altına alınma sebepleri çok büyük bir oranda anne ve babanın boşanmasıdır. Bunu takip eden sebep ise anne veya babanın ekonomik yetersizliği olmuştur. Görüşmelerde boşanma sonrası tek ebeveynin çocuğa bakmada ekonomik olarak yetersiz kaldığı anlaşılmıştır. Ayrıca ailelerin eğitim seviyelerinin de düşük olması bu sonucu hazırlayan bir diğer etkidir.

Görüşmelerde gözlemlenen ve cevaplardan da anlaşılan bir diğer konu çocukların ve gençlerin gelecek kaygılarının belirgin olmasıdır. On sekiz yaş gençler için özellikle erkek olanlar için bir belirsizlik, bir korku unsuru olarak algılanmaktadır. Kendilerine istihdam konusunda destek olunacağını düşünmekle birlikte, bu desteğin zamanında gelmemesi durumunda oluşacak zor durumun nasıl üstesinden geleceklerini bilememektedirler. Kurumdan istek ve beklentilerinde de bu konuya değinmişlerdir.

Çocuk ve gençlerin evlerde ve yetiştirme yurtlarında kalma durumlarına göre yapılan analizde çalışmanın ilk aşamalarında belirlenen sorulara cevap bulunmaya çalışılmıştır. Bu sorulardan ilki çocuk ve gençlerin mutluluk ve kaygı düzeyleri, psikolojik durumları konularında, yaşanan yere göre anlamlı bir ilişkinin olup olmadığına ilişkindir. Çalışma verileri göstermiştir ki evlerde yaşayan gençler kendini daha mutlu hissetmekte, daha az kaygı duymakta ve uykusuzluk çekmektedirler. Ayrıca evlerde kalan gençlerin ve çocukların sorunlarla baş edebilme konusunda kendilerini daha güçlü hissettikleri görülmüştür. Her iki modelde de çocukların önemli bir kısmı kendilerini değerli biri olarak görmüşlerdir.

Diğer bir soru ise gençlerin başarı seviyeleri ile ilgilidir. Her iki bakım modelinde de gençler ders çalışmayı sevmediklerini belirtmişlerdir. Okul başarıları konusunda net bir ayırım bulunmamaktadır.

Çalışmanın başında cevaplanması hedeflenen diğer bir soru çocukların sosyal ilişkilerinin niteliği konusundadır. Evde kalan gençlerin kardeşleriyle görüşme durumu daha olumludur. Birçoğu kardeşiyle aynı evde kalmakta ve her gün görüşebilmektedir. Her iki grupta da gençler arkadaşlarıyla birlikte vakit geçirmektedir.

İncelenen bir diğer konu gençlerin sigara vb. bir madde bağımlılığının olup olmamasıdır. Bu soruya verilen cevaplardan anlaşılmaktadır ki yurtlarda kalan gençlerde sigara, alkol ve madde

bağımlılığı oranları çok yüksektir. Evlerde ise bu oran düşüktür. Bu maddeleri kullanan gençlerin büyük bir çoğunluğu kız yurdu öğrencileridir.

Sonuç olarak bu çalışmadan anlaşılmıştır ki korunma altında olan çocukların büyük bir çoğunluğu ailesi ile birlikte olamamaktan kaynaklanan sorunlar yaşamakta, çocuk evleri uygulaması çocukların gelişimini yurtlardan daha fazla desteleyen bir uygulama olarak hizmet vermektedir.

KAYNAKÇA

- BALO, Yusuf Solmaz, *Uluslar Arası İlkeler Işığında Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulaması*, Ankara, 2009.
- CANATAN, Kadir- YILDIRIM, Ergün, *Aile Sosyolojisi*, Açılım Kitap, İstanbul, 2011.
- GÖKÇE, Birsen, *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı ve Toplumsal Kurumlar*, Ankara, 1996.
- KARATAŞ, K. İl, Sunay, *Sosyal Hizmet Eğitiminde Yeniden Yapılanma*, Ankara 2012.
- KURNAZ AVŞAR., Ş. , *Türkiye'de Çocuk Yoksulluğu*, Ankara, 2009.
- KUZUCU, Yaşar, *Küçükler İçin Büyüklere- Çocuk Ve Eren Ruh Sağlığı*, Nobel Yayınları, Ankara, 2008.
- NİRUN, N., *Sistemik Sosyoloji Yönünden Aile Ve Kültür*, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, 1994.
- POLAT, Oğuz, *Teorik Bilgilerle Zenginleştirilmiş Sempozyum Kitabı- İstanbul Sokak Çocukları Rehabilitasyon Modeli*, İstanbul, 2007.
- SALİM, M., *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Çocuk Koruma Politikaları Ve Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu*, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta. (2011).
- SARIKAYA, M., *Sosyal Hizmet Kurumlarında Yönetim*, Nobel Yayınevi, Ankara, 2011.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik, S.27015 R.G. 2008.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliği, No:23576 R.G. 1990.
- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliği, No:23576 R.G. 1999.

- TEZCAN, Mahmut, *Çocuk Sosyolojisi*, Kök Yayıncılık, Ankara,2005.
- YAVUZER, Haluk, *Ana-Baba ve Çocuk*, Remzi Kitabevi, İstanbul,2005.
- YILDIRIM, A., *Kurum Bakımında Olan Ve Aile İle Birlikte Kalan 13-18 Yaş Arası Çocuklarda Sürekli Öfke İle Depresyon Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*,T.C. Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Elazığ,(2005).
- YILMAZ, Aytaç, *Yetiştirme Yurdunda Yaşayan Çocukların Genel Ruh Sağlığı Durumlarının Belirlenmesi*, Kayseri, 2005.